

LEKSYKON - KRESOWIANIE NA ŚLĄSKU po 1945 r.

Celem podstawowym projektu KRESOWIANIE NA ŚLĄSKU po 1945 r. jest weryfikacja i popularyzacja stanu wiedzy nad szeroko rozumianą problematyką kresową, wyrażoną poprzez kompendium leksykalne.

Podmiotowy Leksykon to alfabetyczny zbiór haseł, podany zgodnie z podziałem na dwa obszary:

1. biografii osób o rodowodzie kresowym, osiedlonych po 1945 r. na Śląsku oraz kresofilów (miłośników Kresów) i kresologów (badaczy Kresów), żyjących i nieżyjących;
2. pojęć tematyczno-problemowych.

Zachęcamy wszystkich zainteresowanych do współredagowania leksykonu. Osoby chcące zamieścić dane hasło mogą przesyłać je na adres mailowy redakcji leksykon@instytutslaski.pl.

Hasła powinny być podpisane przez autora opracowania. Szczególnie zależy nam na hasłach niepublikowanych. Za przekazane do leksykonu hasło zostanie wypłacone honorarium autorskie.

W związku z tym, że leksykon zostanie upubliczniony w wersji internetowej, jest możliwość wykorzystania przy opracowaniu haseł różnych materiałów multimedialnych (obrazy filmowe, nagrania dźwiękowe). Będzie można także uwzględnić pozycjonowanie (linkowanie) haseł do źródeł już istniejących w Internecie.

Zasady budowy hasła biograficznego leksykonu

- a. główka – tytuł hasła z dookreśleniem: dat życia, miejsca urodzenia (przy mniej znanych miejscowościach obowiązuje bliższe określenie ich położenia przynależności administracyjnej) oraz konotacji zawodowej,
- b. obligatoryjnie - dane rodziców: imię ojca (daty życia) zawód, imię i nazwisko panieńskie (przy kobietach pracujących także zawód) matki, w miarę możliwości wzmianki o rodzeństwie,
- c. prezentacja biografii w ciągłości chronologicznej: lata nauki, działalność zawodowa, społeczna, artystyczna lub inna,
- d. możliwe są także cytowania – np. cenne myśli danej osoby, informacje osób trzecich o osobie,
- e. wykaz biografii podmiotowej w ciągłości chronologicznej (dorobek danej osoby) – zgodnie z opisem bibliograficznym,
- f. wykaz biografii przedmiotowej w ciągłości chronologicznej (stan wiedzy o danej osobie) - zgodnie z opisem bibliograficznym,
- g. materiał ikonograficzny – z podaniem autora, źródła pochodzenia i prawem do publikacji,
- h. materiał multimedialny – z podaniem autora, źródła pochodzenia i prawa do publikacji.

Zasady budowy hasła tematyczno-problemowego leksykonu

- a. główka – tytuł hasła z dookreśleniem, podaniem specyfiki zjawiska bądź instytucji,
- b. prezentacja zjawiska w ciągłości chronologicznej,
- c. tematyka – poparta cytowaniami źródłowymi bądź cytowaniami z opracowań (wypisy),
- d. wykaz bibliografii podmiotowej w ciągłości chronologicznej (np. dokonania danej instytucji, itp.) - zgodnie z opisem bibliograficznym,
- e. wykaz bibliografii przedmiotowej w ciągłości chronologicznej (stan wiedzy o danym zjawisku, instytucji) - zgodnie z opisem bibliograficznym,
- f. materiał ikonograficzny – z podaniem autora, źródła pochodzenia i prawem do publikacji,
- g. materiał multimedialny – z podaniem autora, źródła pochodzenia i prawa do publikacji.

Przygotowanie tekstu w programie WORD do publikacji

- a. tekst - w jednym pliku programów Word, czcionka Times Roman, punkt. 12, interlinia 1,5, nie dzielimy wyrazów,
- b. ewentualne przypisy w tekście w nawiasach kwadratowych,
- c. cytaty/wypisy źródłowe - kursywą (z podaniem źródła),
- d. zasady przypisów: T. Marciniak, *Ormianie w Polsce na tle innych typów i modeli społeczności rozproszonych*, [w:] *Wędrowcy i migranci. Pomędzy marginalizacją i integracją*, pod red. E. Nowickiej i B. Cieślińskiej, Poznań 2004, s. 252-254; A. Danilewicz, *O Ormianach i Polakach zamordowanych w Banilowie nad Czeremoszem na Bukowinie* „,„Biuletyn OTK”1994, nr 2, s.11-18,
- e. ikonografia - jako osobny plik gif .jpg lub tiff w rozdzielczości 300 dpi,
- f. na końcu hasła – bibliografia podmiotowa i przedmiotowa w układzie chronologicznym - zgodnie z opisem bibliograficznym, patrz zasady przypisów,
- g. wykaz skrótów uwzględnionych w hasle,
- h. krótka nota o autorze hasła oraz telefon i mail kontaktowy (do wiadomości redakcji).

Przykładowe skrótowe hasło biograficzne

Główka hasła: **Stanisław Wasylewski** (ur. 18.12.885 r. w Stanisławowie, zm. 26.07.1953 r. w Opolu) – dziennikarz, eseista, krytyk literacki.

Tekst główny: Po ukończeniu gimnazjum w Stryju i we Lwowie oraz po zdaniu matury w 1904 r. studiował na wydziale polonistycznym i historycznym na Uniwersytecie Lwowskim, gdzie uzyskał magisterium. W latach 1905–1910 zatrudniony jako asystent w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Lwowie. Do 1927 r. mieszkał we Lwowie, a następnie w Poznaniu. W 1932 r. obronił pracę doktorską z filozofii na Uniwersytecie Poznańskim. W czasie II wojny światowej przebywał we Lwowie, tam należał do organizacji konspiracyjnych. Po przymusowym wysiedleniu ze Lwowa w 1944 r. przez trzy lata mieszkał w Krakowie, po czym przeniósł się do Opolu. Do śmierci mieszkał w Opolu na ulicy Konsularnej (tam znajduje się pamiątkowa tablica jemu poświęcona).

Autor ponad 20 książek, 300 audycji radiowych, 400 czytanek dla młodzieży szkolnej i ok. 6 tys. artykułów i felietonów. Publikował m.in. we lwowskich czasopismach, w latach 1915 – 1918 był redaktorem naczelnym „Gazety Porannej”.

Bibliografia podmiotowa:

U książnej pani, Lwów 1917; *Na dworze króla Stasia*, Lwów – Kraków 1919; *Klasztor i kobieta. Studium z dziejów kultury polskiej w średniowieczu*, Poznań 1923; *Na Śląsku Opolskim*, Katowice oraz Warszawa 1937.

Bibliografia przedmiotowa:

S. Wasylewski, *Czterdzieści lat powodzenia. Przebieg mojego życia*, Wrocław 1959.

K. Masłoń, *Stanisława Wasylewskiego zyciorys dwudziestowieczny*

<https://www.rp.pl/literatura/art16229671-stanisława-wasylewskiego-zyciorys-dwudziestowieczny> [15.01.2022]

Podpis: autor zdjęcia : Fot. M. Kalczyńska (2022 r.)

Tytuł: Tablica na domu, w którym mieszkał S. Wasylewski, Opole, ul. Konsularna 4.

Autor: RED.

Przykładowe hasła tematyczne

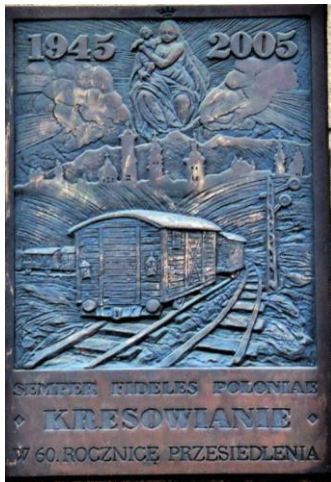
Kresowianie na Śląsku - określenie osób urodzonych na dawnych wschodnich ziemiach pogranicza Rzeczypospolitej, którzy w wyniku zmian granic Europy po 1945 r., opuścili rodzinne siedziby swych przodków i rozpoczęli życie na Ziemiach Zachodnich powojennej Polski. Przez lata władzy komunistycznej nie mogli przyznawać się do swego pochodzenia. Dopiero po 1989 r. zaczęli tworzyć organizacje i stowarzyszenia kresowe, pielęgnować instytucjonalnie swoją tożsamość.

Bibliografia przedmiotowa:

Polska — Kresy — Polacy. Studia historyczne, pod red. S. Ciesielskiego, T. Kulak, K. Matwijowskiego, Wrocław 1994; J. Kolbuszewski, *Kresy*, Wrocław 1997;

<https://teologiapolityczna.pl/przemyslaw-zurawski-vel-grajewski-kresy-dzieje-pewnego-pojecia> [15.01.2022 r.].

Autor: RED

Autor: Fot. M. Jędrzejewska (2022 r.)

Tytuł: Tablica na opolskim ratuszu współautorstwa Józefa Lewczaka (ur. w 1945 r. w Biłce Szlacheckiej), upamiętniająca przesiedlenia Kresowian na Śląsk Opolski.

Liczebność Kresowian na Górnym Śląsku – [Cyt.] : *W książce pt. "Kresowianie na Górnym Śląsku" znajdują liczbę: prawie 300 tys. repatriantów do końca 1947 r. osiedlonych w miastach woj. śląskiego. Nie byłbym tej liczby pewien. Górny Śląsk pełnił rolę "punktu przeladunkowego". Wiele osób zatrzymywało się tutaj, bo było stąd blisko do ich ojczystych stron. A oni liczyli, że niebawem jednak powrócą na Wschód. Zatrzymywali się tutaj na rok, dwa, a kiedy okazało się, że na zmianę sytuacji politycznej nie mogli liczyć, ruszali dalej na Zachód. Tam były mniej zagęszczone miasta, a więc większe możliwości. Myślę, że przez Górny Śląsk przemieściło się znacznie więcej niż 300 tys. osób.*

Bibliografia przedmiotowa:

B. Tracz: *Przesiedlenia Kresowian na Śląsk były wypędzeniem ze stron ojczystych*
<https://dziennikzachodni.pl/tracz-przesiedlenia-kresowian-na-slask-byly-wypedzeniem-ze-stron-ojczystych/ar/954604> [27.01.2022 r.]

informacja o książce: <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/ksiazki/13127,Kresowianie-na-Gornym-Slasku.html> [20.04.2022 r.]

Autor: RED

Liczebność Kresowian na Ziemiach Zachodnich – [Cyt.]: *[...] około półtoramilionowa rzesza wygnańców i przesiedleńców (nazwanych niegdyś repatriantami, a obecnie ekspatriantami), [...], została przemieszczona nad dawną granicę ryskiej (z roku 1921) na nadodrzańskie ziemie odzyskane – od Opola poprzez Brzeg, Wrocław do Szczecina. Według ustaleń J. Czerniakiewicza opartych na szczegółowych badaniach źródłowych liczba przesiedleńców wynosiła 1.517.982 . Największa liczba osiadła na wsiach śląskich, szczególnie w okolicach Brzegu. Tylko w roku 1945 osiedliło się tam 300 tysięcy osób, w tym w województwie wrocławskim 201.856, w śląsko-dąbrowskim – 101.123 osoby. [J. Czerniakiewicz, *Repatriacja ludności polskiej z ZRSS 1944-1948*, Warszawa 1987, s. 54].*

Bibliografia przedmiotowa:

S. Banasiak, *Działalność osadnicza Państwowego Urzędu Repatriacyjnego na Ziemiach Odzyskanych 1945-1947*, Poznań 1963; J. Czerniakiewicz, *Repatriacja ludności polskiej z ZRSS 1944-1948*, Warszawa 1987, s. 54; Cz. Osekowski, *Spoleczeństwo Polski zachodniej i północnej w latach 1945-1956*, Zielona Góra 1994; E. Dworzak, *Mieszkańcy Kresów Wschodnich II RP na ziemi opolskiej po 1945 r. Pochodzenie, rozmieszczenie i liczebność*, [w:] *Kresowianie na Śląsku Opolskim*, pod red. M. Kalczyńskiej, Opole 2011, s. 91-94; *Ziemia Zachodnie. Historia i perspektywy*, pod red. W. Kucharskiego i G. Straucholda, Wrocław 2011; S.S. Nicieja, *Odyseja brzeskich Kresowian. Próba rejestracji i opisanie zjawiska*, „Brzeski Rocznik Zamkowy” 2020, nr 1, s. 9-51.

Autor: RED.

Przykładowe hasło problemowe:

Przesiedleńcy z Kresów na Śląsku Opolskim - po II wojnie światowej przesiedlono na Śląsk Opolski tysiące rodzin polskich, swój dom znalazło tu ok. 200 tys. osób pochodzących z byłych województw wschodnich RP. Co stanowiło ¼ ogółu ówczesnych mieszkańców regionu Najliczniejsze skupiska były w powiatach miejskich: Głubczyce, Brzeg, Nysa, Niemodlin, Kędzierzyn [L. Kosiński, *Pochodzenie terytorialne ludności Ziemi Zachodnich w 1950 r.*, Warszawa 1960, tab. 1 i 2.].

Jak wynika ze źródeł polskiemu przesiedleńcowi wolno było zgodnie z umowami zabrać z sobą dwie tony bagażu na rodzinę (w latach 1944–1948 przywieziono m.in. 71 213 koni, 139 272 sztuk bydła, 34 991 świń, 50 586 owiec i 168 960 narzędzi rolniczych). Rzeczywisty obraz był jednak znacznie mniej różowy. Wiele zależało bowiem nie od ustaleń międzypaństwowych, co od decyzji lokalnych władz, miejscowych układów i warunków. Władze poszczególnych rejonów w dowolny sposób interpretowały postanowienia umów. Tak np. Litwini traktowali wszelkie sprzęty domowe (np. materace) jako meble, zakazując ich wywozu. Próby wywiezienia mebli kończyły się nieraz ich rekwizycją [E. Dworzak, *Mieszkańcy Kresów Wschodnich II RP na ziemi opolskiej po 1945 r. Pochodzenie, rozmieszczenie i liczebność*, [w:] *Kresowianie na Śląsku Opolskim*, pod red. M. Kalczyńskiej, Opole 2011, s. 91-94].

Bibliografia przedmiotowa:

L. Kosiński, *Pochodzenie terytorialne ludności Ziemi Zachodnich w 1950 r.*, Warszawa 1960, tab. 1 i 2; E. Dworzak, *Mieszkańcy Kresów Wschodnich II RP na ziemi opolskiej po 1945 r. Pochodzenie, rozmieszczenie i liczebność*, [w:] *Kresowianie na Śląsku Opolskim*, pod red. M. Kalczyńskiej, Opole 2011, s. 91-94.];

<http://www.polityka.pl/pomocnikhistoryczny/1674782,1,jak-odbywalo-sie-przesiedlenie-ludnosci-polskiej.read> [1.02.2022 r.].

Autor: RED

Organizacje przesiedleńcze - [Cyt:] [...] *Od połowy 1945 r. działały terenowe oddziały Komitetu: Komitet Ziemi Południowo-Wschodnich na czele z Józefem Zielińskim i Komitet Wołyński ze Stanisławem Nowotyńskim. Okręg Północno-Wschodni zainstalował się w Toruniu, zajmując się ludnością przesiedloną na Pomorze z dawnych Kresów na północ od Brześcia (prezesem po J. Zielińskim został Stanisław Kamiński ps. „Konrad”). Okręg Lwowski rozpoczął działalność w Zabrze i oddziaływał na ludność przesiedloną przeważnie z Małopolski Wschodniej i Wołynia na Górny Śląsk. Jego prezesem był Stanisław Nowotyński ps. „Lasota”. Nowotyński podjął starania o legalizację w woj. śląsko-dąbrowskim stowarzyszenia „Samopomoc Repatriantów” nazwanego później „Spójnia”. Miało ono współpracować z*

Państwowym Urzędem Repatriacyjnym i pomagać przesiedleńcom w adaptacji do nowych warunków [...]

Bibliografia przedmiotowa: Z. Woźniczka, *Lwowiacy na Górnym Śląsku w 1945. Wysiedleńcy*, „Śląsk” 2000, nr 12, s. 13.